

Slavenhandel Scheepvaartmuseum vertelt ook het andere verhaal

Schone schijn VOC doorgeprikt

Met twee nieuwe museumstukken en nieuwe tentoonstellingen wil het Scheepvaartmuseum meegaan met de tijdgeest. Het verhaal over de rijkdommen van de VOC mag niet langer het enige verhaal zijn dat wordt verteld.

Judith Harmsen
 AMSTERDAM

Het Scheepvaartmuseum heeft onlangs een schilderij van Ferdinand Bol gekocht. Een groot portret van de 17de-eeuwse gezagvoerder Cornelis Tromp met naast hem een zwarte man die hem zijn helm aanreikt. 'Luitenant-admiraal Cornelis Tromp en onbekende man,' vermeldt het gloednieuwe bordje naast het schilderij. "We benoemen nu in elk geval de tweede persoon op het schilderij," legt conservator Jeroen van der Vliet van het Scheepvaartmuseum uit. "Maar we kennen hem nog niet en weten niet wat zijn rol was."

Van der Vliet schafte het schilderij aan voor de tentoonstelling *Republiek aan Zee*, die vanaf vandaag te zien is in de vernieuwde hoofdgalerij. De tentoonstelling vertelt het welbekende verhaal over hoe Nederlanders in de 17de en 18de eeuw de wereldzeeën overvoeren, maar voegt daar ook nieuwe perspectieven aan toe. "We merkten dat we met onze oude collectie eigenlijk maar één verhaal konden vertellen," zegt Van der Vliet. "Ons verhaal ging over de admiraal, niet over de andere betrokkenen die niet werden geportretteerd en geen reisverslagen achterlieten."

Om daar iets aan te veranderen kocht het maritiem museum behalve het portret van Tromp en de onbekende zwarte man ook een klein Chinees porseleinen beeld uit 1720. Het is een zwarte man, gekleed in een rok en met een gouden sjerp. Stereotypischer kan bijna niet: rode lippen, kort kroeshaar en gouden oorbellen. Het is duidelijk dat de kunstenaar af moest gaan op beschrijvingen van anderen. "Ik wil niet zeggen

dat er helemaal geen Afrikanen waren in China in de 18de eeuw," zegt Van der Vliet. "Maar degene die dit beeld heeft gemaakt, had er waarschijnlijk geen voor zich."

Schaduwkant

In de rok die de Afrikaanse man draagt en in het lotusblad waar hij op staat, zijn typische Chinese stijlelementen verwerkt. Maar de gouden band om zijn hals is een duidelijke verwijzing naar de schaduwkant van de VOC-geschiedenis: de trans-Atlantische slavenhandel.

Het Scheepvaartmuseum wil bovendien aan de bezoeker duidelijk maken wat hij niet ziet. Naast een werk van Frans Post van een Braziliaans rivierenlandschap hangt een bordje waarop de oplettende bezoeker kan lezen dat Post niet alles schilderde wat hij om zich heen zag. 'Het schilderij toont een arcadisch landschap met palmen en een zeilboot op een rivier,' staat er.

Maar ook: 'Wat het niet laat zien zijn de 25.000 tot slaaf gemaakte Afrikanen die gedwongen voor de WIC werkten op de suikerrietplantages.'

De werken uit de 17de en de 18de eeuw werden gemaakt in opdracht van rijke handelaren of admirals, en de schilders gingen mee aan boord. "Een soort *embedded journalism*," noemt Van der Vliet het. "Van sommige schilderijen zijn zowel de schetsen die aan boord werden gemaakt als de uiteindelijke meesterstukken bewaard gebleven. Dan zie je toch vaak dat er nog iets is toegevoegd of weggelaten omdat de opdrachtgever dat graag wilde."

Gekuste versie

Dat de slavenhandel niet voorkomt op de schilderijen die het museum in zijn bezit heeft, wil dus niet zeggen dat die handel niet veelvuldig

voorkwam. Van der Vliet: “We proberen de bezoeker mee te geven: weet dat je een gekuiste versie te zien krijgt.”

‘Je ziet dat er vaak nog iets is toegevoegd of weggelaten omdat de opdrachtgever dat wilde’

→ 18de-eeuws Chinees beeldje, gemaakt door iemand die nooit een Afrikaan had gezien.
 Rechts: Braziliaans landschap door Frans Post. FOTO'S TWYCER/SCHIEPVAARTMUSEUM

